

in die Nuwe Testament begin genesing met fisiese aanraking. Benewens hierdie aardse en eintlik uitbundige viering van die lyflike, met die gepaardgaande klem op musiek en dans, word die belang van stilte ook deurgaans beklemtoon en roep dit die teks van 1 Konings 19 op, naamlik dat God in die fluistering van die wind-stilte aanwesig is.

Natuurlik is daar so baie wat in hierdie resensie nie aandag gekry het nie, soos die musiek, die afstand en verbin-tenis met Nederland en Suid-Afrika en die Holocaust, maar oor hierdie sake het resensente ten opsigte van *Sulamiet* en vorige bundels al verhelderend geskryf. Vir hierdie leser is *Sulamiet* nie alleen 'n pragtige digbundel nie, maar ook 'n belangrike bydrae, veral gegewe die digter se omgaan met teologie en dit binne 'n uitdagende Suid-Afrikaanse konteks waar dit nodig is om 'n nuwe tuin te verbeel.

Cas Wepener
cas.wepener@up.ac.za
Universiteit van Pretoria
Pretoria

As in die mond.

Nicole Jaekel Stauss.

Kaapstad: Queillerie, 2017. 230 pp.
ISBN 978-0-7958-0135-8.

DOI://dx.doi.org/10.17159/tvl.v.54i2.2974

In Nicole Jaekel Strauss se tweede bundel kortverhale, *As in die mond*, speel kos 'n sentrale rol, soos in haar debuutbundel, *Maal* (2010), en ook in die bloemlesing,

Kosblik (2013), wat sy daarna saamgestel het. Die verhale in *As in die mond* handel egter eerder oor verwikkelde menslike verhoudinge en die nagevolge van traumatiese ervarings wat deur die loop van die bundel vir lesers én karakters duideliker word.

Dit is veral die gebruik van deurlopende motiewe en volgehoue spanning in die volgorde en progressie in die twaalf verhale, tot met die slot van die laaste verhaal, wat 'n besonder sterk eenheidsbundel tot gevolg het. In hierdie opsig kan *As in die mond* in dieselfde asem genoem word as ander sterk eenheidsbundels in Afrikaans soos onder andere Chris Barnard se *Duiwel-in-die-bos*, Henriëtte Grove se *Jaarringe*, Riana Scheepers se *Feeks*, Rachelle Greef se *Palazzo van die laaste dans* en Willemien Brümmer se *Die dag toe ek my hare logemaak het*.

Die titel verbind reeds die verhale deur die "as"- en "mond"-verwysings gepaardgaande met die motto se aanhaling van Marques wat sinspeel op herhaalde hergeboortes in die lewe van elke mens.

Daar is sterk terugverwysing na traumatiese gebeure in die verlede wat hierdie karakters se handelinge, verhoudings en denke beïnvloed. Dit begin al met die moeder van Jeanne d'Arc wat in 1455 na die Notre Dame in Parys reis om haar dogter se eer te herstel ná die verraad en onregverdige verhoor wat gelei het tot haar teregstelling op die brandstapel meer as twintig jaar tevore op 30 Mei 1431. Die motiewe van geweld, vuur, as, klippies en 'n klok wat lui, word reeds in hierdie eerste verhaal gevestig. Die moeder-dogter-verhouding wat die

kern vorm van heelwat van die daaropvolgende verhale word ook hiermee ingelei. Die refrein van Jeanne se moeder weerklink inderdaad deur die bundel: "Ek het 'n dogter gehad ...".

Moeders en dogters en selfs grootouers word in hierdie verhale deur 'n geskiedenis van veral een traumatiese gebeurtenis van mekaar geskei en vervreem, al word die kontinuïteit van die geslagte, van grootmoeder tot klein-kind, ook per implikasie bevestig. Die verbintenis tussen hierdie karakters, en ook die mans betrokke by hulle, word een van die leidrade wat die leser moet volg deur die loop van die bundel.

Behalwe die as en vuur, die klippies en klok, kom ook ander motiewe in die later, meer moderne verhale voor. Op p. 216 word byvoorbeeld verwys na 'n "suurlemoenmeringueresep, 'n deken, klippe. Of die haarlok van 'n dooie kind". Daarby kom ook 'n resep vir 'n Peppermint Crisp-tert, geklopte eierwitte, melktert, die harlekynskilderye van Picasso en die blou kleur van die lug en 'n serp. Van Suid-Afrika, die Paarl en Kaapstad, na New York, Griekeland, Frankryk en Marakesj is die soet en bitter van die gebak en die ander assosiasies met bogenoemde motiewe en beelde teenwoordig in die herinneringe en ervarings van die onderskeie karakters.

Nie net die gedetailleerde beskrywings van kos en geure skep atmosfeer nie. Daar is 'n duidelike melancholiese toonaard, met Leonard Cohen se lirieke as direkte verwysing, wat aansluit by die deurlopende verwerking van 'n traumatiese verlede wat in die laaste verhaal,

"Donkey Kong", eers volledig verwoord word. Dit volg op jare se geheueverlies by een van die hoofkarakters waarna in meer as een verhaal verwys word.

Op hierdie wyse word die een verhaal 'n vooruitwysing of terugverwysing na die ander, word die kuns en kunstenaar, sielkunde en sielkundige, ook betrek by al die "kosmakers" en selfs 'n restaurant-eienaar. Dit lei selfs tot 'n metatekstuele laag wanneer Maia, die jongste in die linie van vier vroue, besef sy moet "(d)alk uit 'n ander hoek na die kunstenaar kyk" (196). Soos sy moet die leser leer om "soos 'n vlieg die omstanders, die kunstenaar én die toeskouer tegelykertyd [...] dop (te) hou" (198); terugkeer na vorige verhale om latere verhale met 'n ander perspektief te lees.

Ná Jeanne d'Arc se moeder in die eerste verhaal leer ken die leser 'n tienerdogter wat 'n sielkundige word, ma's wat self kies om nie by hulle dogters betrokke te wees nie, oumas en kleinkinders wat op wisselende wyses mekaar vind, mense wat dekades daarop wag om mekaar te ontmoet en tog besef hulle sal mekaar nooit heeltemal ken nie. Dit wat hulle verwerp, soos die kunstenaar sy viool, is dikwels die essensie wat hulle terugvind in 'n harlekynskildery, die smaak van 'n tert, 'n bak vol klippies en uiteindelik 'n verbrande video-speletjie. Al laat dit uiteindelik net die smaak van as in die mond.

Jaekel Strauss se tweede bundel is 'n deurgekomponeerde eenheidsbundel wat vlot lees, unieke en gekompliseerde karakters aan die leser voorstel en intermenslike verhoudings en reaksies

besonder fyn en suggestief beskryf. Deurentyd laat die verhale ook die leser oor aan sy of haar eie interpretasies en herkenning van geïmpliseerde betekenisse rondom beelde en woorde. Onbeantwoorde vrae wat nog bly huiwer ná die lees, maak verder van hierdie bundel 'n leeservaring wat jou lank bybly.

Johan Anker

AnkerJ@cput.ac.za

Kaapse Skiereiland Universiteit van Tegnologie
Wellington

Die formidabele Ling Ho.

Johan Kruger.

Kaapstad: Umuzi, 2016. 241 pp.

ISBN: 978-1-41520-175-6.

DOI://dx.doi.org/10.17159/tvl.v.54i2.2986

Johan Kruger is 'n veelsydige skrywer wat sy pen aan verskeie genres gewaag het. Hy het onder andere vier jeugromans, twee geskiedkundige romans, verskeie kortverhale asook 'n speurroman die lig laat sien. In 2012 is *Die vloek* vir 'n ATKV-Woordveertjie benoem. Met die publikasie van die geskiedkundige roman *Die dag van die Lords* in 2015 het Kruger homself weereens bewys as 'n knap romansier wat 'n belangrike historiese gebeurtenis op kreatiewe en boeiende wyse met die leserspubliek kon deel. Laasgenoemde teks het die lewensverhaal van die omstrede Lord Horatio Kitchener ná afloop van die Anglo-Boereoorlog onder Afrikaanse lesers se aandag gebring.

Met sy jongste roman *Die formidabele Ling Ho* wend Kruger homself tot die

satire en lewer hiermee indringende, kritiese kommentaar op die sosiopolitiese stand van postapartheid Suid-Afrika. Alhoewel die roman opsigself drasties verskil van sy vorige publikasies, stel Kruger ten doel om belangrike aangeleenthede op humoristiese wyse aan te spreek sonder om aanstoot te gee.

Die narratief fokus op twee karakters, Willem Landman en Evie Harmse, wie se lewenspaaië op dramatiese wyse kruis. Willem is 'n gladdebek kansvatter wat 'n lewe as towenaar maak en aandele in sy vriend se masseersalon besit. Wanneer hy die verhoog betree, ondergaan hy 'n metamorfose en verkry die Sjinees, Ling Ho, gestalte. Met sy kostuum en vermomming kul Willem/Ling Ho sy goedgelewige, naïewe gehore op beide letterlike as figuurlike vlak. Tesame met sy assistent, Pandora (met toepaslike woordspeling en assosiasies wat met dié naam gepaardgaan), toer hy deur Mpumalanga se platteland waar hy eerstehands kennis maak met die vooroordele wat steeds deur lede van die gemeenskap jeens sekere rasse aan die orde van die dag is. Kruger ontbloom op humoristiese wyse die korrupsie wat aan die orde van die dag is en lewer terselfdertyd kritiek op die kerk-as-instelling waar korrupsie en vooroordele nie aldag aan die groot klok gehang word nie.

Tydens Willem se reis tussen die dorpie waar hy optree, ontmoet hy Evie Harmse. Evie se lewensverhaal grens aan die karnavaleske en kan die leser nie anders as om soms in die mou te moet lag vir die skreeusnaakse situasies waarin Evie haarself bevind nie. As